

Istók Anna

Szélel slamben

A Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központban lassan tizenegy éve működik egy amatőr írókör, az *Irka*, mely tevékenysége, elért eredményei okán mára már alig nevezhető amatőrnek. Szerzteágázó tevékenysége részletesen bemutatásra került a könyvtár Minőségi Díj pályázatában 2018-ban, amely honlapunkon elérhető.¹ Az Irka egyik fontos feladata a tehetséggondozás, így az évek során számos prózáíró és költészeti kurzust szerveztünk, kezdetben felnőttek részére. Összhangban a könyvtár stratégiai célkitűzésével, mely 2015 óta folyamatos fejlesztést jelentett az ifjúsági szolgáltatásainkban, 2016-ban hirdettünk meg először a diákok számára kreatív prózáíró kurzust *Mentsd meg a macskát!* címmel. A kurzust én tartom, aki magam is elvégeztem jó néhány írói tanfolyamot.

A diák prózáíró kurzusnak eddig három évada volt, jellemzően nyolcadik osztálytól fölfelé hirdettük meg, mert az ennél fiatalabbak számára a tananyag és a kreatív feladatok nehezen érthető és feldolgozható. A kortárs szövegekkel tarkított alkalmak során azt tapasztaltam, hogy a fiatalok többsége nem találkozott sem mai irodalmi nevekkkel, sem az újabb irányzatokkal, hacsak saját érdeklődése nem vitte ezek felé, de ez is jellemzően már a 11. osztályban fordult csak elő. Kérdésekre, hogy mennyire foglalkoznak magyarórán kortárs irodalommal, elég vegyes válaszokat kaptam, általában egy-egy név, ha elő is kerül irodalomórán, leginkább csak összehasonlító elemzés miatt. A lírában jellemzően Varró Dani és Lackfi János a két ismertebb személy számukra, de például a slam poetry műfaja többségüknek ismeretlen fogalom volt. Ekkor határoztam el, hogy könyvtári órát hirdetek középiskolás osztályok számára, melyben a költészet új irányzatait mutatom be nekik egy kis kedvcsinálóként, hogy közelebb hozzam a fiatalokhoz a témát. A foglalkozás célja, hogy a diákok megértsék, a költészet egy élő dolog. Lehet vele menőnek lenni, csajozni, pénzt keresni, úgy, ahogy a nagy klasszikus költőink régen is tették, lehet vele játszani a magunk örömeire, de ugyanakkor véresen komoly dolog is, melyet véresen komoly emberek művelnek néha véresen komolytalan eszközökkel. Remélhetőleg a bemutatott példák, izgalmas feladatok felkeltik érdeklődésüket a kortárs költészet iránt.

Az óra címét a könyvtári írókör egyik slam poetry eseménye ihlette, melyet *Széllal slamben* címmel tartottunk 2016-ban a Múzeumok Éjszakáján. Az óra felépítése során törekedtem arra, hogy minél több interaktivitást vigyek bele, melynek legfőbb gátja a középiskolai osztályok igen magas létszáma. (Amennyiben megoldható, érdemes tehát csak fél osztállyal foglalkozni.) A különböző kreatív írásos feladatokat kellő mértékben elegyítem videóbejársásokkal, minimális elmélettel és kötetlen beszélgetéssel a témáról. Mivel a tapasztalat azt mutatja, hogy a 11. osztály alattiak nem nagyon hallottak a slam poetryről, ezért mindenképp ezt kell számukra elmagyarázni. Mégpedig nem hagyományos módon. A diákok érdeklődőek, van véleményük, melyet szívesen megosztanak velünk, érdemes az órát úgy alakítani, hogy az előre megtervezett tematikához ne ragaszkodjunk mindenáron, hanem ha látjuk, hogy egy adott téma megfogja őket, akkor nyugodtan ragadjunk le annál, és szánjunk több időt arra.

Az elmúlt három év során a legfontosabb tapasztalat az órával kapcsolatban az volt, hogy azt mindenképpen az adott korosztályhoz kell igazítani. Ezért a gödöllői könyvtár foglalkozásajánlójában már két külön címmel is szerepel: *Széllal slamben* a 9–12. osztályosoknak és *Csavard fel a szöveget* címmel 5–8. osztályosoknak. A feldolgozott témákon túl nagyon fontos, hogy a korosztályra szabott szövegekkel, példákkal illusztráljuk az órát, valamint néhány kreatív feladatnál előzetes információra van szükség, lehetőleg a magyartanártól: legutóbbi memoriterek, mostanában tanult versek, költők. Ezt minden egyes óralátogatás előtt csoportra kell szabni, de ettől függetlenül a foglalkozás könnyen adaptálható bármilyen környezetre. A feldolgozott témák sorrendje tetszés szerint variálható, akár el is hagyható egy-egy rész.

A foglalkozás során igyekezzünk bátorítani őket a szabad véleménynyilvánításra. A fiatalok kezdetben talán bizalmatlanok lesznek, ezért a frontális ismeretátadás helyett az interaktív beszélgetést támogassuk. Párban megoldandó feladatokkal, egy-egy téma kisebb csoportban való megbeszélésével lehet ezt segíteni. A könyvtári óra végén mindenképpen kérjünk tőlük, vagy közvetve a pedagóguson keresztül, visszajelzést, és a kapott véleményeket, ötleteket építsük be a további munkánkba.

Két év tapasztalata alapján azt mondhatom, hogy az órát érdemes egy meghökkentő videóval kezdeni. Figyelembe véve az osztályt kísérő pedagógus lelki világát, nyugodtan válasszunk egy szabadszájú slamvideót valamelyik ismertebb hazai slammertől. Nekem ezt éppen egy magyartanár javasolta, mondván, a diákok érdeklődését így egyből felkeltjük, és utána legalább tíz percig figyelni fognak. Természetesen ez is korosztály kérdése, nagyobbak számára én Kemény Zsófi *Minden valami*² videóját javaslom, mert ez a szöveg nagyszerűen bemutatja a slam poetry műfaji sajátosságait:

- szókimondó
- a közéleti téma, a fiatalok politikai/társadalmi világszemlélete hangsúlyosan megjelenik benne
- nyelvi bravúrok, játék a magyar nyelvvel
- kontextualitás – klasszikus és kortárs szövegekre, filmekre, dalokra stb. való folyamatos reflexió, áthallások, átírások
- elgondolkodtat, hat, megnevettet, kifacsar.

Ha megvolt a felütés, tegyük félre kicsit a slam poetryt és indítsuk messzebbre a téma megközelítését. Kezdjük elsőként a kontextualitással, természetesen ezt a szót ne merjük kiejteni a fiatalok előtt, mert azonnal hiteltelenné válunk. Helyette vegyük elő a

Lackfi-mémeket a Facebookról³, Instagramról, dobjunk be egy-két szellemes átiratot, és tegyük fel a vitaindító kérdést nekik: Mennyire sértő az átirat? Örülnének-e, ha ők elismert költők lennének a 19. századból, és arra ébrednének évszázados álmutyából, hogy valaki viccet csinál belőlük?

Forrás: <https://www.facebook.com/lackfi>

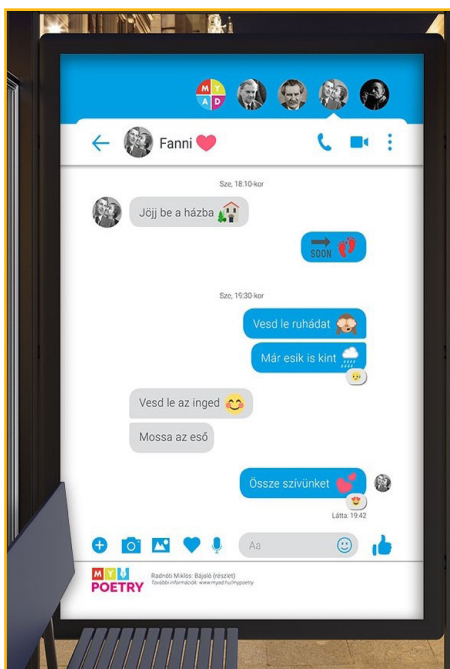
Itt már megengedett a palimpszeszt fogalmának bedobása, és készülünk fel rá, hogy a fiatalok el fogják ítélni ezt a fajta tevékenységet. Éppen ezért erősítsük meg az átirat létjogosultságában őket, vegyük elő Lackfi János és Vörös István közös művét, a *Csavad fel a szöveget* című könyvet, melyben a szerzőpáros ismert dalszövegeket írt át. Itt lehet kreatív feladatot adni, például bejátszani az eredeti dalokat, és párosítani hozzájuk az átírt szövegeket, valamint beszélgetést kezdeményezni a vers és dalszöveg közti különbségekről. Ez a téma már átvezethet minket a slam poetryhez, hiszen műfaját tekintve a slam kicsit rap, kicsit dalszöveg, kicsit vers, kicsit standup comedy. Itt lehet visszautalni az óra elején bejátszott videóra, és közösen összeszedni a slam műfaji jellegzetességeit.

A slam történeti hátterénél mindenképpen érdemes kitérni a Magyarország Házában rendezett *Mi, magyarok!* című kiállításra (2017 óta nem látogatható), aminek tematikája a Kosztolányi Dezső által választott tíz legszebb magyar szóra épült, melyből minket leginkább a Gyöngy terme érdekel. A magyar irodalom gyöngyszemei között ugyanis bemutatásra került a 12 legszebb vers-program, az irodalomoktatás egy újszerű kísérlete, melynek kezdeményezője dr. Fűzfa Balázs irodalomtörténész volt. A Savaria Slam Poetry egyetemista előadói ismert, emblemikus verseket írtak át – monitoron láthatók, fejhallgatón hallgathatók voltak a produkciók, összevethetők a falon olvasható eredeti szövegekkel. A foglalkozásunkon több kreatív feladatot is kapcsolhatunk ehhez a kiállításhoz, a diákok segítségével összegyűjthetjük az általuk legszebbnek tartott magyar szavakat, a legszebb 12 verset, belehallgathatunk az átírt klasszikus versekbe, de legfőképpen hívjuk fel a figyelmet arra, hogy az átirat nem feltétlenül rossz dolog, hiszen a cél az, hogy közelebb hozzuk a költészetet a fiatalokhoz. Ezért is kerülhetett be egy országos tárlat anyagába.

A slam téma után rátérhetünk a költészet formanyelvének átalakulására. Érdemes a fiatalokkal körbejárni azt a kérdést, hogy az életünk minden színterét átalakító digi-

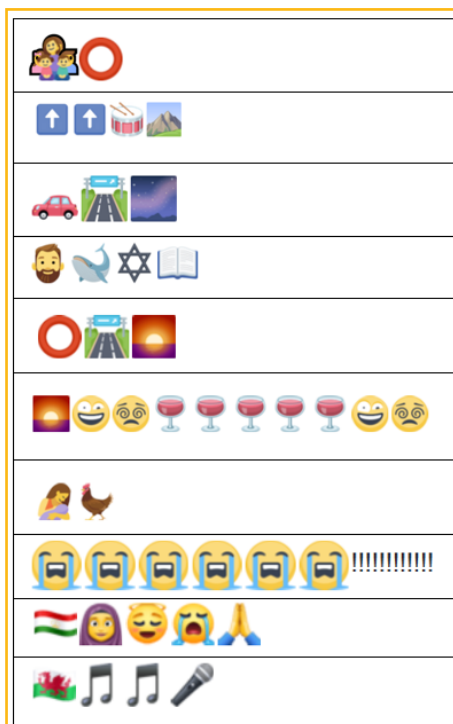
tális eszközök, a virtuális világ hogyan szivárog be az irodalomba a nyelven keresztül. A Z generáció tagjaiban nagy a vágy a vizuális ingerekre, olvasás közben is élményt keresnek, az unalmas részek helyett a képszerűen pörgő, cselekménydús történetek tudják jobban lekötni őket, figyelmüket képesek megosztani akár több képernyő között is, információt már nem könyvekből, hanem saját korosztályuk képviselőinek videóiból szerzik. Létezik, hogy mindezt nem vették észre a kortárs költők, és nem élnek a formai újítással?

Az internet világában hónapról hónapra lehet újabb példákat találni arra, hogyan hódítja meg a virtuális világ az irodalmat. A már szinte klasszikusnak számító Varró Dani sms-versei csak az elsők a sorban, itt is van már a MyPoetry⁵, egy marketingcég kezdeményezése, mely a verseket mai köntösbe öltöztetve izgalmas, egyedi nézőpontból közelíti meg. A Messenger-stílusban emotikonokkal átírt klasszikus verssorok elgondolkoztatják az embert, vajon milyen lenne, ha irodalmi nagyjaink a mai korban élnének? Ha a verseket nem papírra vetették volna, hanem az online térben osztották volna meg őket egymással?

Forrás: <http://www.myad.hu/mypoerty/159-radnoti-miklos-bajolo-reszlet>

Ha elég idő van rá, akkor ezen a ponton meg lehet próbálkozni a diákokkal egy mostanában tanult vers néhány sorának lefordításával az emotikonok nyelvére. Ha kevés az idő, akkor előre készített feladatsorral dolgoztassuk meg őket, ehhez szükségeltetik az előzetesen megszerzett információ a diákok versélményeivel kapcsolatban. Példaként itt egy saját gyártású feladatot osztok meg, megoldás nélkül. Vajon melyik ismert magyar vers címét rejtik az alábbi sorok? (A megfejtéseket kérjük, a Szerkesztőség címére küldjék zárt borítékban.)

Forrás: Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ

A könyvtári foglalkozás végén még egy jelenségről érdemes beszélni, és ezek az instaversek. Azonnal oldódó költészetről van szó, melynek hazai és külföldi példája is fellelhető. A Kele Dóra által szerkesztett kötet (*InstaVers*⁶) már meglévő kortárs verssorokat ötvöztött képekkel, és a közösségi oldalakon egész termékcsalád épült köré. Lényege, hogy a rövid szövegrészlet kap egy figyelemfelkeltő képet, mely a közösségi oldalon megragadja az emberek figyelmét néhány pillanat és egy lájk erejéig, osztható, terjeszthető, kommentelhető, de sok időt nem vesz igénybe elolvasása.

Az instaköltészet legjelentősebb külföldi képviselője egy indiai származású, kanadai költőnő, Rupi Kaur, akinek a nevét egyáltalán nem meglepő módon a magyar kamaszlányok is ismerik. A milliós példányszámban eladott Y generációs költőnő kötetét ugyanis 2019-ben jelentette meg hazánkban a Könyvmolyképző Kiadó, *Tej és méz* címmel (és hamarosan itt a folytatás is). A nagyon rövid, a szöveggel együtt érthető, egyszerű illusztrációval ellátott versek nagy dilemma elé állítják az irodalombarát társadalmat: ez nem vers, mondják az ellenzői. Rupi Kaur a költészet feltámasztója, neki köszönhetően végre ismét népszerű a vers műfaja a fiatalok körében – mondják követői. Miután diákjainkkal közösen megvitattuk a kérdést, érdemes néhány előre gyártott, kortárs költőktől származó rövid versrészletet kiosztani köztük, a feladat, hogy keressenek hozzá hangulatában illő képet. Ha van rá lehetőség, megkérhetjük a diákokat, hogy a fotót a verssorral együtt osszák meg a közösségi oldalunkon, akár még az óra végén, így a foglalkozás végén néhány új instaköltőt is avathatunk.

Az irodalom új irányzatait még jó hosszan lehetne boncolgatni, számtalan téma van, amely jelen cikkben nem került elő, de *Az én könyvtáram* mintaprogramjai között megtalálható a foglalkozás teljes leírása.⁷ De ami még ennél is fontosabb, hogy ez egy gyorsan avuló, vagy ha úgy tetszik rohamosan fejlődő ágazat, mire ez a cikk megjelenik, már két-három új kezdeményezés is felüti a fejét az interneten. Bármilyen új, innovatív módszert be lehet építeni az órába, hiszen egy a lényeg: hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy a költészet nagyon is él, nagyon is modern, tele van játékkal és humorral, és a közösségi oldalak, a digitális világ adta lehetőségek mind alkalmasak arra, hogy népszerűsítsük a költészetet is.

Mi, könyvtárosok pedig tegyük magunkévá a gondolatot, hogy mindez arra való, hogy a játékon keresztül érdeklődés támadjon bennük a komolyabb dolgok iránt is. Amikor levetítjük nekik a *Szemeszter végéért* a Savaria Slam Poetry egyik tagjának előadásában, gondoljunk arra, hogy néhány fiatalban majd felébred a kíváncsiság, hogy elővegye az eredeti szöveget Petőfitől és összehasonlítsa az átíráttal.

Jegyzetek

1. https://www.gvik.hu/konyvtari_minosegi_dij_2018_palyazati_anyag.html (2019.06.15.)
2. <https://www.youtube.com/watch?v=iPk8H5R2Rfk> (2019.06.15.)
3. <https://www.facebook.com/lackfi> (2019.06.15.)
4. <http://mimagyarok.com/index.php> (2019.06.15.)
5. <http://www.myad.hu/mypoetry> (2019.06.15.)
6. <https://www.facebook.com/InstaVers/> (2019.06.15.)
7. <http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/32823/Szellelslamben.pdf> (2019.06.15.)

Forrás: <https://ruk kola.hu>